

Muzealne łamigłówki

BIBLIOTEKA PRAWA
OCHRONY ZABYTEKÓW

redaktor serii
Kamil Zeidler

redakcja

Paulina Gwoździewicz-Matan

Aldona Modrzewska

Muzealne łamigłówki

Postępowanie z obiektami
o nieuregulowanym
statusie prawnym

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2025

Stan prawny: 1 września 2025 r.

Recenzent
Prof. dr hab. Maciej Trzciński

Redaktor Wydawnictwa
Joanna Kamień

Projekt okładki i stron tytułowych
Jan Rutka

Na okładce:
Johann Rudolf Louthenburg, *Quodlibet*, 1716,
olej na desce, 60,5 x 43,8 cm, Basel Historical Museum

Projekt graficzny książki, skład i łamanie
Michał Janczewski

Książka opublikowana przy wsparciu partnerów publikacji:
Polskiego Stowarzyszenia Inwentaryzatorów Muzealnych
Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN
Muzeum Warszawy
Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku

© Copyright by Uniwersytet Gdański, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
© Copyright by Polskie Stowarzyszenie Inwentaryzatorów Muzealnych

ISBN 978-83-8206-789-7

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl
Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wstęp (<i>Paulina Gwoździewicz-Matan, Aldona Modrzewska</i>)	13
Definicje	15
ROZDZIAŁ 1	
Reinwentaryzacja zbiorów – do czego służy i na czym polega?	39
<i>Aldona Modrzewska</i>	
1.1. Wprowadzenie	39
1.2. Przyczyny i zagrożenia reinwentaryzacji	41
1.3. Dokumenty, zasady i organizacja pracy	47
1.4. Rekomendacje	51
ROZDZIAŁ 2	
Porządkowanie zbiorów pod względem prawnym.	
Pierwotne sposoby nabywania własności przez muzea	53
<i>Paulina Gwoździewicz-Matan</i>	
2.1. Wprowadzenie	53
2.2. Podstawy nabycia prawa własności	54
2.3. Pierwotne sposoby nabycia własności przez muzeum	56
2.3.1. Zawłaszczenie niczyjej rzeczy ruchomej	56
2.3.2. Zasiedzenie	57
2.3.3. Znalezienie	61
2.4. Podsumowanie	66

ROZDZIAŁ 3**Procedura uzupełniania dokumentacji nabycia obiektów w muzeum 67***Aneta Jasioneł*

3.1. Wprowadzenie	67
3.2. Podstawowe działania w procedurze uzupełniania dokumentacji nabycia obiektów	68
3.3. Kto i w jaki sposób uzupełnia dokumentację nabycia obiektu?	69
3.4. Możliwe rozwiązania i procedury związane z nabyciem obiektu do kolekcji muzeum lub jego zbyciem z muzeum	70
3.5. Podsumowanie	71
Studia przypadków	72

ROZDZIAŁ 4**Obiekty przekazane anonimowo 77***Katarzyna Reszka, Adam Jeżewski*

4.1. Wprowadzenie	77
4.2. Możliwość objęcia w posiadanie	81
4.2.1. Nabycie prawa własności poprzez objęcie w posiadanie przedmiotów porzuconych przez ich dotychczasowych właścicieli na podstawie art. 181 k.c.	82
4.2.2. Nabycie prawa własności do obiektów przekazanych anonimowo poprzez zasiedzenie danego obiektu na podstawie art. 174 § 1 k.c.	83
4.2.3. Zastosowanie instytucji przemilczenia zgodnie z art. 187 § 1–2 k.c.	84
4.3. Zabytki archeologiczne	88
4.4. Podsumowanie	89
4.4.1. Postępowanie w przypadku osobistego przekazania przedmiotu	89
4.4.2. Postępowanie w sytuacji, gdy przedmiot został przestany anonimowo	89
4.4.3. Jakie przedmioty mogą być anonimowo przesyłane do muzeum i jak na nie reagować?	90
4.4.4. Etapy postępowania z przedmiotem przekazanym anonimowo	91
4.4.5. Zgłoszenie do starosty – ustawa o rzeczach znalezionych	91
Studia przypadków	93

ROZDZIAŁ 5**Nieodebrane depozyty 97**

Marta Bienias, Agata Franaszek, Bogusława Klat, Aneta Krzyszkowska-Pyrz,
Monika Raczyńska-Sędzikowska, Brygida Sonnack

5.1. Wprowadzenie	97
5.2. Czym jest depozyt?	97
5.3. Przyjęcie depozytu do zbiorów muzealnych	101
5.3.1. Cel	101
5.3.2. Składający depozyt	102
5.3.3. Podstawa prawna i dokumentacja	102
5.3.4. Przykładowa procedura przyjęcia depozytu	103
5.4. Wyzwania dla muzeum	107
5.4.1. Wyzwania – depozyt muzealny	108
5.4.2. Wyzwania – depozyt urzędowy	110
5.4.3. Oferty jako „depozyty”	111
5.4.4. Depozyty wieczyste	112
5.5. Dobre praktyki i propozycje rozwiązań	113
5.5.1. Przydatne postanowienia	
w umowie depozytu oraz niezbędne dane	113
5.5.2. Czasowe wycofanie z depozytu	114
5.5.3. Likwidacja niepodjętych depozytów	115
5.5.4. Prawo do odmowy przyjęcia depozytu urzędowego	117
5.6. Podsumowanie	118
Studia przypadków	119

ROZDZIAŁ 6**Szczątki ludzkie i inne zabytki archeologiczne 127**

Helena Jankowska-Paluch, Anna Pruss-Świątek, Katarzyna Reszka

6.1. Wprowadzenie	127
6.2. Prawo dotyczące zabytków archeologicznych	130
6.3. Status prawny szczątków ludzkich	131
6.4. Ogólna metodologia postępowania	
z zabytkami archeologicznymi o nieuregulowanym statusie	133
6.4.1. Przygotowanie i organizacja pracy	133
6.4.2. Dokumentacja i inwentaryzacja	134
6.4.3. Współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków	
oraz wojewódzkim urzędem ochrony zabytków	135

6.5. Uregulowanie statusu obiektów	135
6.5.1. Szczególne procedury dotyczące szczątków ludzkich – depozyt zamiast własności	136
6.5.1.1. Badania antropologiczne	136
6.5.1.2. Kryteria oceny wartości naukowej	137
6.5.1.3. Procedura pochówku	137
6.5.2. Aspekty konserwatorskie i ewidencyjne związane ze szczątkami ludzkimi w muzeach	139
6.5.2.1. Przechowywanie i zabezpieczenie	139
6.5.2.2. Oznaczenie i dokumentacja	140
6.5.2.3. Wycena szczątków ludzkich w zbiorach muzealnych	140
6.5.3. Aspekty etyczne i wyzwania dla pracowników muzeów	142
6.6. Podsumowanie i rekomendacje	143
Studia przypadków	145
 Zakończenie	151
 Źródła prawa	155
Inne dokumenty	158
Orzecznictwo	160
Literatura	161
 Biogramy	165
Podziękowania	172

Wstęp

Książka *Muzealne łamigłówki. Postępowanie z obiektami o nieuregulowanym statusie prawnym* ma długą historię. Poprzedziło ją wiele dyskusji, konsultacji oraz wymiany dobrych praktyk w zakresie radzenia sobie z uporządkowaniem kolekcji muzealnych w zgodzie z przyjmowanymi coraz częściej w muzeach politykami gromadzenia zbiorów oraz obowiązującymi przepisami prawa.

Niejednokrotnie przepisy ogólne nie są (i nie będą) wystarczające. To sprawia, że osoby zajmujące się zbiorami w instytucjach muszą uporać się z wieloma wątpliwościami. Wiele pytań związanych z uregulowaniem statusu prawnego zbiorów zadała sobie grupa ponad sześćdziesięciu muzealniczek i muzealników podczas seminarium pt. „Muzealne łamigłówki czyli postępowanie z obiektami o nieuregulowanym statusie. Dobre praktyki w zakresie nabywania, reinwentaryzacji i uzupełniania dokumentacji zbiorów muzealnych”, które odbyło się w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w czerwcu 2024 r. Celem wydarzenia zorganizowanego przez Polskie Stowarzyszenie Inwentaryzatorów Muzealnych było uzyskanie odpowiedzi na nurtujące pytania z zakresu pięciu zagadnień: 1) reinwentaryzacji zbiorów, 2) uzupełniania dokumentacji nabycia, 3) obiektów przekazanych anonimowo, 4) nieodebranych depozytów oraz 5) szczątków ludzkich przechowywanych w muzeach.

Książka, którą przygotowaliśmy, jest wynikiem inspiracji i namysłu nad zagadnieniami poruszonymi na seminarium, jak również próbą ich podsumowania oraz przedstawienia dobrych praktyk stosowanych w muzeach. Jej ważnym aspektem jest przedstawienie zaleceń mających ułatwić muzealniczkom i muzealnikom porządkowanie zbiorów, uzupełnianie dokumentacji nabycia obiektów w kolekcji, czyli reinwentaryzację zbiorów. Zależało nam również na zwróceniu uwagi na istotne dla tych zagadnień podstawy prawne oraz ich interpretację,

dlatego w publikacji prezentujemy jednocześnie przepisy obowiązujące muzea w zakresie reinwentaryzacji, jak również staramy się pokazać najlepsze i najbardziej praktyczne rozwiązania, które pomogą uniknąć nieprawidłowych działań. Podkreślamy też konieczność tworzenia w muzeach wewnętrznych przepisów i polityk regulujących reinwentaryzację zbiorów zarówno w kontekście ewidencyjnym, jak i rachunkowym.

Książka powstała na podstawie doświadczenia i dobrych praktyk inwentaryzatorek i inwentaryzatorów, prawniczek i prawników, księgowych oraz ekspertek i ekspertów w nierzadko wąskich dziedzinach. Poszczególne jej rozdziały z całą pewnością nie wyczerpują analizowanych w nich tematów, ale poruszają problemy, z którymi na co dzień mierzą się muzealniczki i muzealnicy – i to do nich kierowana jest nasza praca. Ufamy, że posłuży pracownikom i pracownikom muzeów jako pomocne źródło wskazówek przy porządkowaniu kolekcji oraz wprowadzaniu regulacji wewnętrznych w instytucjach.

Zachęcamy do krytycznej lektury, mając świadomość, że omówienie wyżej wymienionych zagadnień nie jest z pewnością wyczerpujące. Proponowane rozwiązania mogą być również przez Państwa rozwijane, dlatego też zapraszamy do kontaktu z Polskim Stowarzyszeniem Inwentaryzatorów Muzealnych, gdyby zechcieli Państwo podzielić się z nami swoimi uwagami.

Katowice – Warszawa, 1 września 2025 r.

*Paulina Gwoździewicz-Matan
Aldona Modrzewska*